

5114

800

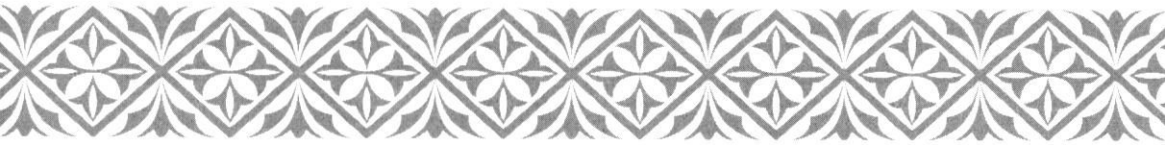
۲۲۸
بررسی

بسم الله الرحمن الرحيم

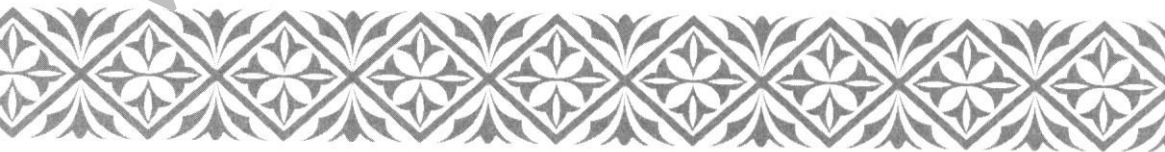

www.Keab.ir

www.Ketab.ir

قصص
در نظام قضایی اسلام

فهرست مطالب

۷	پیشگفتار
۹	مقدمه
	فصل اول: معنای قتل و تحقیقی در آیات مربوط به قتل
۱۵	۱. معنای قتل
۱۶	۲. دسته بندی قتل در آیت قرآن
۲۱	نتیجه مباحث گذشت
	فصل دوم: قتل به حق
۲۵	معنای حق
۲۶	۱. قصاص قاتل توسط اولیای دم قبل از اذن حاکم
۳۱	۲. قتل ساب النبی
۳۷	۳. قتل مدعی نبوت
۴۰	۴. قتل مرتد فطری
۴۵	۵. قتل در مقام دفاع
۵۴	۶. قتل در فرارش
۵۸	۷. قتل مجرمین مستحق سلب حیات
	فصل سوم: قتل به ناحق
۶۳	۱. تعریف قتل عدوانی
۶۷	۲. ضابطه عمدی بودن قتل در فقه اسلامی
۷۰	بررسی صور چهارگانه قصد و فعل
۸۳	۳. ارکان جرم قتل از نظر حقوقدانان
۸۳	قتل؛ جرم مقید
۸۴	تناسب فعل جنایی با قتل
۸۵	ارتکاب قتل با اعمال جنایی مادی
۸۶	ارتکاب قتل با اعمال جنایی غیرمادی
۸۷	اهمیت و جایگاه رکن معنوی جرم
۸۷	قتل عمد در قانون مجازات اسلامی
۸۸	۴. مباشرت و تسبیب در قتل
۹۰	تعریف مباشرت در قتل
۹۱	تعریف سببیت در قتل
۹۲	تفاوت شرط و سبب
۹۲	منشأ پیدایش مبحث تسبیب در قتل
۹۴	اجتماع سبب و مباشر، چند سبب، چند مباشر

۱۰۲	۵. شرط عدم انقطاع انتساب تا حصول نتیجه
۱۰۶	۶. اجتماع اسباب مجاز و غیرمجاز
۱۰۹	۷. قتل عمد؛ گناه کبیره
۱۱۶	۸. شرکت در قتل
۱۱۶	معنای لغوی شرکت در قتل
۱۱۷	شرکت در قتل در اصطلاح فقها
۱۲۱	حکم شرکت در قتل در کلمات فقها
۱۲۵	ادله حکم شرکت در قتل
۱۲۹	حکم شرکت در قتل در قانون مجازات اسلامی
۱۳۱	صواب اشتراک در قتل و احکام آن
۱۳۸	۹. حکم پرداخت قصاص قتل در قتل عمد و مقتول با قاتل
	فصل چهارم: مجازات قتل عمد و شرایط معتبر در آن

۱۵۱	۱. قصاص؛ کیفر قتل عمد
۱۵۸	۲. شرایط معتبر در قصاص
۱۵۸	تساوی در حریت و رقیت
۱۵۸	تساوی در دین
۱۷۰	انتفای ابوت
۱۷۴	عقل
۱۸۲	بلوغ
۱۹۱	محققن الدم بودن مقتول

فصل پنجم: طرق اثباتی قتل و نحوه اجرای قصاص

۱۹۹	۱. طرق اثباتی قتل
۲۰۰	اقرار
۲۱۳	بینه
۲۱۸	علم قاضی
۲۲۰	قسامه
۲۲۴	سوگند
۲۲۵	۲. نحوه اجرای قصاص
۲۲۵	قصاص حق کیست؟
۲۲۵	توقف قصاص بر حکم دادگاه
۲۳۰	اذن ولی امر در قصاص
۲۳۴	تعدد اولیای دم
۲۳۵	اجرای قصاص به شیوه متعارف
۲۳۶	نحوه اجرای قصاص در قانون مجازات اسلامی
۲۳۷	منابع

با روی انقلاب شکوهمند اسلامی، تحولات بنیادین در قوانین کیفری براساس منابع فقهی ضروری و غیرقابل اجتناب به نظر می‌رسید. به همین جهت از همان نخستین روزهای تشکیل نظام اسلامی، تدوین قوانین کیفری مورد نیاز و مطابق با فقه اسلامی آغاز شد. یکی از امور کنونی که قبل از پیروزی انقلاب، تحت تأثیر اندیشه‌های غربی و به اصطلاح بشر دوستانه، از نظام قضایی خارج گردیده بود، موضوع قصاص در موارد قتل عمد بود که پس از انقلاب، احکام مربوط به آن پس از کش و قوس‌های فراوان و مخالفت افراد و جریان‌های غرب زده، در قوانین کیفری گنجانده شد.

نوشته حاضر که براساس منابع فقهی و براد قانونی تنظیم شده است، در واقع یک دوره فقه استدلالی در موضوع قتل عمد و قصاص نفس است که بررسی منابع و مستندات فقهی و نظرات فقها در موضوع مذکور پرداخته و قوانین موضوعه مرتبط با هر مبحث را نیز مورد اشاره قرار داده است. امید است که مورد توجه و استفاده پژوهشگران و صاحب نظران قرار گیرد و تذکرات و ارشادات آنان، صاحب این قلم را در رفع کاستی‌های یاری رساند. در پایان لازم می‌دانم از کلیه کسانی که نویسنده را در تدوین این کتاب مساعدت کردند به ویژه جناب آقای دکتر علی دادخواه که در تنظیم و ویراستاری این اثر قبول زحمت کردند، صمیمانه تشکر و قدردانی نمایم.

محمد سلیمی

این مبین اسلام برای حیات انسان‌ها اهتمام ویژه‌ای قائل شده است، تا آنجا که قتل یک انسان به منزله قتل همه انسان‌ها و احیای او نیز در حکم احیای همه انسان‌ها دانسته شده است. ﴿مَنْ قَتَلَ نَفْسًا بِغَيْرِ نَفْسٍ أَوْ فَسَادٍ فِي الْأَرْضِ فَكَأَنَّمَا قَتَلَ النَّاسَ جَمِيعًا وَمَنْ أَحْيَاهَا فَكَأَنَّمَا أَحْيَا النَّاسَ جَمِيعًا﴾^۱

و به همین جهت اسلام قتل نفس محترمه را به طور عدوانی گناه کبیره و مرتکب چنین عملی را مستحق قصاص می‌داند.

قرآن مجید قابیل را به خاطر کشش برادر خود مورد نکوهش قرار داده و به خاطر ارتکاب این جرم سنگین او را مستحق عذاب جرم که کیفر متمکاران است، دانسته است. ﴿إِنِّي أُرِيدُ أَنْ تَبْوَءَ بِإِثْمِي وَإِثْمُكَ فَتَكُونُ مِنْ أَصْحَابِ النَّارِ وَلَئِكَ رَأَى الظَّالِمِينَ﴾^۲

همچنین تعیین سرانجام زندگی قاتل را به اولیای اسلام کسی که مظلومانه به قتل رسیده سپرده و اولیای دم را بر قاتل مسلط گردانیده است. ﴿وَمَنْ قَتَلَ مَظْلُومًا فَقَدْ جَعَلْنَا لَوْلِيَهُ سُلْطَانًا﴾^۳

در حقیقت حکمت تشریع قصاص پاسداری از حیات انسان و سوگیری از تعرض به نفوس محترمه است. ﴿يَا أَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا كُتِبَ عَلَيْكُمُ الْقِصَاصُ فِي الْقَتْلِ الْمُرُّ بِالْحَرِّ وَالْعَبْدُ بِالْعَبْدِ وَالْأُنْثَى بِالْأُنْثَى... لَوْلَكُمْ فِي الْقِصَاصِ حَيَاةٌ يَا أُولِي الْأَلْبَابِ لَعَلَّكُمْ تَتَّقُونَ﴾^۴

براساس آیات شریفه قرآن مجید و نیز احادیث وارده از معصومین (علیهم‌السلام) و سیره عملی آنان، قصاص یکی از احکام مسلم دین مبین اسلام است و از صدر اسلام تاکنون صاحب نظران مسائل اسلامی به این موضوع تصریح و تأکید نموده‌اند.

۱. سوره مائده، آیه ۳۲.

۲. همان، آیه ۲۹.

۳. سوره اسراء، آیه ۳۳.

۴. سوره بقره، آیات ۱۷۸ و ۱۷۹.

با همه این توضیحات وقتی در اواخر سال ۱۳۵۹ قوانین کیفری نظام اسلامی تحت عنوان لایحه قصاص به مجلس شورای اسلامی ارسال شد، جوسازی‌ها و موضع‌گیری‌های افراد غرب زده علیه لایحه قصاص آغاز شد و ابتدا گروهی از اساتید حقوق و قضات و وکلای دادگستری اعلامیه‌ای علیه این لایحه صادر نمودند. در قسمتی از این اعلامیه آمده بود «از آن جا که لایحه قصاص که از طرف شورای عالی قضایی تهیه و به تصویب دولت رسیده است از جهات گوناگون دارای اشکال‌های جدی حقوقی و اخلاقی و نقائص فقهی است و پیش از این که آثار نامطلوب آن زیان‌های عمده اجتماعی و بین‌المللی به بار آورد. پیشنهاد می‌کنیم که شورای عالی قضایی یا مجلس آن را در شورایی مرکب از فقیهان آگاه به ضرورت‌های اجتماعی و آشنا به مبانی علوم کیفری و حقوقدانان با تجربه مطرح سازند تا به دقت مورد بررسی و نقاد علمی قرار گیرد و سپس نتیجه آن به مجلس تقدیم شود.»^۱

شورای عالی قضایی از این نمایندگان این اعلامیه جهت طرح نقطه نظراتشان دعوت می‌نماید که ظاهراً به لحاظ سیاسی بودن اعتراضات نتیجه‌ای به دست نمی‌آید.

جبهه ملی نیز برای اعتراض به لایحه قصاص در تاریخ بیست و پنجم خرداد سال ۱۳۶۰ اعلام میتینگ و راه‌پیمایی نموده و خواهان صدور گسترده مردم در این میتینگ می‌شود.^۲ چون این خبر به امام خمینی رحمته‌الله علیه رسید امام راحل در همان روز در جمع دیدارکنندگان با ایشان در حسینیه جماران در سخنرانی مفصلی که با حضور جمع کثیری از علمای شیعه و سنی ایراد نمودند ضمن تبیین جایگاه قصاص در اسلام، «اینکه قصاص نزد صاحب نظران عامه و خاصه از احکام ضروری اسلام به شمار می‌آید، در ادامه اقدام جبهه ملی فرمودند: «من می‌خواهم ببینم که این راهپیمایی که امروز اعلام شده است اساس این راهپیمایی چه هست؟ من دو تا اعلامیه از جبهه ملی که دعوت به راه‌پیمایی کرده است دیدم در یکی از این دو اعلامیه جزء انگیزه که برای راهپیمایی قرار داده‌اند لایحه قصاص است یعنی مردم ایران را دعوت کرده‌اند که در مقابل لایحه قصاص بایستند. در اعلامیه دیگر که منتشر کرده بودند تعبیر این بود که لایحه غیرانسانی! ملت مسلمان را دعوت کنند که در مقابل لایحه قصاص راهپیمایی کنند، یعنی چه؟ یعنی در مقابل نص قران کریم

۱. روزنامه انقلاب اسلامی، سی‌ام فروردین سال ۶۰، شماره ۵۱۷، ص ۷۲.

۲. جبهه ملی ایرانی، ص ۱۸۲ و جریان‌شناسی نیروهای ملی مذهبی در جمهوری اسلامی ایران، ص ۱۸۱.

راهپیمایی کنند. شما را دعوت به قیام و استقامت و راهپیمایی می‌کنند در مقابل قرآن کریم. در تمام طول سلطنت رضاخان و محمدرضا یک همچو جسارتی به قرآن کریم نشد... اینها مرتدند جبهه ملی از امروز محکوم به ارتداد است. بله جبهه ملی هم ممکن است بگویند که ما این اعلامیه را نداده‌ایم. اگر آمدند اعلام کردند به این که این اطلاعیه‌ای که حکم ضرورت جمیع مسلمین را غیرانسانی خوانده از ما نبوده... از آن‌ها هم ما می‌پذیریم.^۱ بالا سره با ایستادگی معتقدان به نظام اسلامی، حمایت‌های امام راحل و اقدامات مجلس شورای اسلامی، لایحه مزبور به عنوان قانون حدود و قصاص و مقررات به تصویب مجلس شورای اسلام رسید و از ۱۳۶۱/۶/۱۸ جهت اجرا ابلاغ گردید.

نظر به اینکه این احکام بین مبین اسلام از آن زمان تا به حال مکرراً در مجلس شورای اسلامی مورد بررسی واقع شده و به عنوان قانون مجازات اسلامی در دسترس عموم قرار گرفته و زیربنا و اساس صدور احکام محاکم کیفری است، مناسب دیدم مباحث مربوط به قصاص خصوصاً قصاص نفس به ضرورت یک مجموعه فقهی استدلالی در اختیار علاقه‌مندان قرار بگیرد و گامی در راستای تبیین احکام نورانی اسلام و ادای دین به آن برداشته شود.

مباحث کتاب در پنج فصل به رشته تحریر درآمده است:

در فصل اول با تبعیت از آیات شریفه قرآن، قتل، حق و حیر حق تقسیم و معنای آن توضیح داده شده است.

قتل به حق و مصادیق آن در فصل دوم مطرح شده، و قتل، حیر حق، قتل عن ظلم موضوع فصل سوم کتاب است.

شرایطی که برای قصاص نفس در شرع مقدس اسلام و قوانین جاری کشور مقرر گردید در فصل چهارم آورده شده است. نهایتاً در فصل پنجم طرق اثباتی قتل نفس و نحوه اجرای قصاص مورد بحث و بررسی قرار گرفته است.